

Rozdział 13

Kierunki badań naukowców z Polski i Czech w obszarze rachunkowości i podatków na podstawie publikacji z bazy SCOPUS

Piotr Luty

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: piotr.luty@ue.wroc.pl

ORCID: 0000-0003-0955-7000

Cytuj jako: Luty, P. (2023). Kierunki badań naukowców z Polski i Czech w obszarze rachunkowości i podatków na podstawie publikacji z bazy SCOPUS. W: B. Drelich-Skulska, M. Sobocińska, A. Tomášková (red.), *Ekonomiczne, zarządcze i społeczno-kulturowe wymiary relacji polsko-czeskich* (s. 247-261). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

JEL Classification: M40, M10

Streszczenie: Rachunkowość jest językiem komunikacji spółki z otoczeniem. Jak każdy język, rachunkowość ewoluje, dzięki temu komunikaty stają się zrozumiałe i użyteczne dla odbiorców informacji. W rozdziale podjęto próbę określenia obszarów badawczych podejmowanych przez naukowców z Polski i Czech w zakresie rachunkowości i podatków. Do analizy wykorzystano manuskrypty ujęte w bazie SCOPUS, mające wysokie walory naukowe na podstawie liczby cytowań. W wyniku przeprowadzonego badania zauważono, że istnieją wspólne zainteresowania naukowców polskich i czeskich w ramach raportowania finansowego i niefinansowego (dostosowywanie się do międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej, rachunkowość środowiskowa czy zarządzanie wynikami), a także opodatkowania (unikanie opodatkowania, rozwój systemów podatkowych). Na podstawie wyników badania zauważyć można małą liczbę współautorskich publikacji z Polski i Czech w renomowanych czasopismach, co stanowi wyzwanie na dalsze lata współpracy naukowej Polaków i Czechów.

Słowa kluczowe: rachunkowość, podatki, VOSviewer, zarządzanie wynikami, unikanie opodatkowania.

13.1. Wprowadzenie

Polska i Czechy charakteryzują się podobną historią polityczną. Razem doświadczaliśmy trudnych czasów komunistycznych, w podobnym okresie przechodziliśmy transformacje ustrojowe. Idąc dalej, w tym samym momencie przystąpiliśmy do Unii Europejskiej. Koegzystowanie w bliskiej odległości Czechów i Polaków (mamy najdłuższą wspólną granicę państwa z Czechami), a także wspólne więzi historyczne miały wpływ na rozwój gospodarczy. System rachunkowości w Polsce i w Czechach powstał w oparciu o te same nadrzędne zasady (Semerád i in., 2022). Rachunkowość jest językiem opisu rzeczywistości gospodarczej i dostarcza wiedzy na temat działalności jednostek gospodarczych. Przyjęte w systemie rachunkowości procedury dokumentowania zdarzeń gospodarczych, ich wyceny i prezentowania w sprawozdaniach finansowych dają podstawy do wiernego i rzetelnego przedstawienia sytuacji majątkowej i finansowej spółek. We współczesnym świecie rachunkowość odpowiada za dostarczenie wiarygodnych informacji finansowych i niefinansowych, użytecznych w procesie podejmowania decyzji w spółkach, jak również dla innych celów, w tym np. do ustalenia obciążenia podatkowego. Bez prawidłowo działającego systemu rachunkowości nie można mówić o skutecznym zarządzaniu spółkami.

W tej części rozdziału opisane zostaną tematy badawcze podejmowane przez naukowców z Polski i Czech według ich afiliacji odpowiednio przypisanej do polskich i czeskich uczelni. Podstawą badania są opracowania naukowe zaliczane do renomowanych czasopism, ujęte w bazie SCOPUS. Analizowane zagadnienia zostały podzielone na dwa obszary badawcze dotyczące szeroko rozumianej rachunkowości i sprawozdawczości oraz podatków. Mimo podobieństwa zasad rachunkowości podejmowane szczegółowe tematy badawcze mogą się różnić między Polską i Czechami. Wynikać to może z różnych momentów i zakresu wdrażania rozwiązań dyrektyw Unii Europejskiej (UE) czy dostosowania do międzynarodowych standardów rachunkowości. Zagadnienia podatkowe obciążone są przyjętą w poszczególnych krajach polityką fiskalną i chęcią osiągnięcia przez rządzących określonych założeń budżetowych.

Celem rozdziału jest wskazanie różnic i podobieństw w obszarach badawczych obejmujących rachunkowość i podatki w Polsce i w Czechach. Systematyzacja wiedzy z obszaru badań i współpracy naukowców z obu tych krajów pozwoli dostrzec ważne dla nich, a także wskazać możliwe kierunki dalszej współpracy.

W badaniu zauważa się ograniczenia związane z analizą manuskryptów tylko z jednej bazy danych – SCOPUS. Baza ta została wybrana celowo, ze

względu na wysoką wartość poznawczą ujętych w niej manuskryptów. Autor ma świadomość, że istnieje dużo wartościowych publikacji z obszaru rachunkowości i podatków, które nie zostały ujęte w tym badaniu ze względu na brak indeksacji czasopisma w bazie SCOPUS.

13.2. Metodyka przeglądu badań z zakresu rachunkowości i podatków w Polsce i w Czechach

Inwentaryzacja stanu wiedzy z obszaru rachunkowości i podatków przebiega na podstawie dostępnych opracowań naukowych z bazy SCOPUS. W wyszukiwanych manuskrytach nie zaznaczono limitu dla roku publikacji. Zatem analizowane będą dostępne manuskrypty od najstarszych zarejestrowanych w SCOPUS do najnowszych. Taki wybór pozwoli na ocenę ewolucji tematów badawczych poruszanych przez naukowców afiliowanych na czeskich i polskich uczelniach.

Ze względu na podjęty w tym opracowaniu cel, a więc usystematyzowanie zakresu badań wykonanych przez naukowców z Polski i Czech w obszarze rachunkowości i podatków, zawężono wyszukiwanie manuskryptów wyłącznie do dwóch obszarów: rachunkowość i zarządzanie (w SCOPUS – „business, management and accounting”) oraz ekonomia i finanse (w SCOPUS – „economics, econometrics and finance”). Cel badania określa zakres słów, na podstawie których zostanie przeprowadzona analiza opracowań naukowych. Wybrano słowa związane z tematyką badania, które będą wyszukiwane w abstraktach. Pierwsze słowo obejmuje zagadnienia ogólne związane z rachunkowością – „accounting”. W ramach rachunkowości ważnym obszarem okazała się sprawozdawczość finansowa i niefinansowa. Drugi obszar badawczy obejmuje ogólnie opodatkowanie – „tax”. Opracowania naukowe z tego obszaru będą się skupiały wokół istotnych problemów podatkowych analizowanych przez polskich i czeskich naukowców.

Analiza obszarów badawczych na podstawie abstraktów zostanie przeprowadzona z wykorzystaniem narzędzia VOSviewer. Wyniki badania zostaną zaprezentowane osobno dla każdego obszaru tematycznego i każdej wybranej afiliacji autorów. Dzięki temu będzie można zidentyfikować i porównać zainteresowania naukowe badaczy z Polski i Czech.

13.3. Obszary badań w rachunkowości prowadzone przez naukowców z Polski i Czech

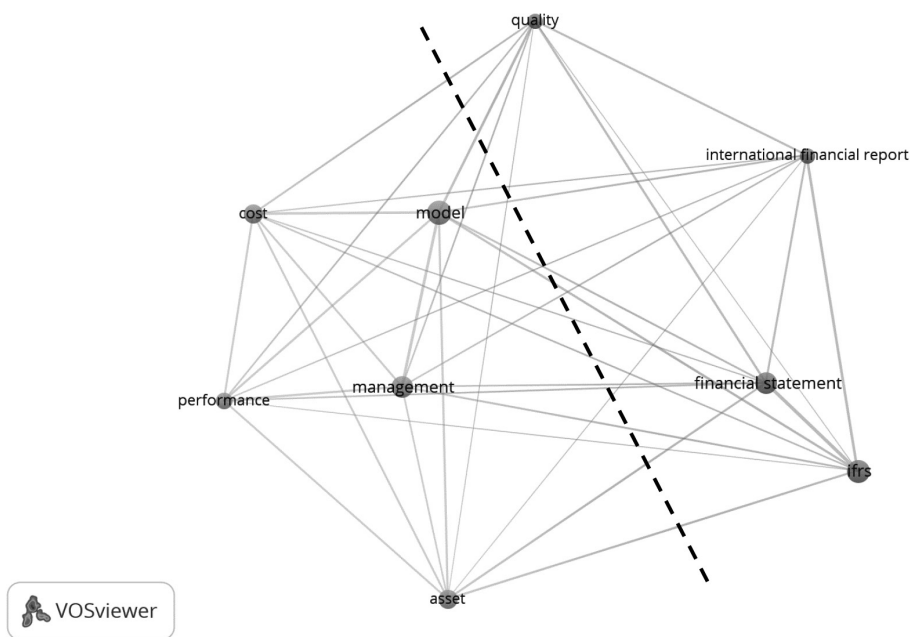
Pierwszym analizowanym obszarem jest rachunkowość w Polsce i w Czechach. Odpowiednio zaprezentowana informacja finansowa jest efektem końcowym całego procesu rachunkowości. Rachunkowość spółek obejmuje m.in. proces dokumentowania zdarzeń gospodarczych, ich ujmowania i przetwarzania na kontach księgowych, ustalanie wiarygodnej wartości, prezentowania informacji w sprawozdaniach finansowych. W Czechach, podobnie jak w Polsce, podstawą rachunkowości jest ustawa o rachunkowości (Accounting Act No. 563/1991...; Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...). Przepisy te wprowadzają zasady rachunkowości, wymagania informacyjne, których przestrzeganie gwarantuje użyteczność informacji finansowej. Zasada ostrożności nakazuje odpowiednie aktualizowanie wartości aktywów i pasywów, a także ich ujawnianie w celu rzetelnego ustalenia posiadanych aktywów i ich źródeł finansowania. Zasada współmierności przychodów i kosztów wprowadza obowiązek przypisania przychodów i odpowiadających im kosztów do właściwego okresu sprawozdawczego. Dodatkowo zasada memoriału nakazuje ujmowanie zdarzeń gospodarczych w księgach rachunkowych niezależnie od wpływu lub wypływu z ich tytułu środków pieniężnych. Przedstawione zasady (ostrożności, współmierności, memoriału) stanowią tylko część zbioru zasad stosowanych w rachunkowości w celu dostarczenia użytecznej informacji finansowej. Spełnienie wymogów rachunkowości w zakresie sprawozdawczości finansowej, dostosowywanie się do zmieniającego się prawa, a także w ostatnich latach szybko rozwijająca się sprawozdawczość niefinansowa – wszystko to wymaga posiadania odpowiedniej wiedzy przez osoby sporządzające sprawozdania spółek. W tej części rozdziału zostaną przedstawione zagadnienia, które najczęściej były opisywane w publikacjach naukowych wyselekcjonowanych zgodnie z kluczem w bazie SCOPUS:

1. SUBJAREA (busi) SUBJAREA (econ) (TITLE-ABS-KEY (accounting) AND AFFILCOUNTRY (czech))
2. SUBJAREA (busi) SUBJAREA (econ) (TITLE-ABS-KEY (accounting) AND AFFILCOUNTRY (poland))

Zastosowanie pierwszego klucza wyboru, obejmującego czeskich naukowców, dało 150 opracowań naukowych za lata 1998-2022. W ramach tych opracowań większość stanowiły manuskrypty (63,3%) i materiały konferencyjne (28,7%).

W przypadku drugiego klucza, obejmującego polskich naukowców, otrzymano 144 opracowania naukowe za lata 1993-2022. Otrzymane opracowania obejmowały m.in. manuskrypty (64,6%) i materiały konferencyjne (22,9%).

Na rys. 13.1 przedstawiono wyniki analizy słów użytych przez czeskich naukowców w abstraktach ich prac. Można zauważyć, że istnieją dwa wiodące obszary tematyczne w obszarze rachunkowości. Pierwszy obejmuje dostosowanie się spółek do międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej w celu zwiększenia jakości informacji finansowej. Drugi obszar obejmuje zarządzanie zasobami i źródłami finansowania, a także wykorzystanie rachunkowości do oceny kondycji finansowej spółek. Można zatem stwierdzić, że badania czeskich naukowców skupiały się wokół zarządczych aspektów rachunkowości. Analiza abstraktów w kontekście momentu ich publikacji wskazuje, że w ostatnich latach badacze z Czech koncentrowali się na wykorzystywaniu różnych modeli do mierzenia jakości danych finansowych ujawnianych w sprawozdaniach finansowych.

Rys. 13.1 Analiza słów z abstraktów naukowców z Czech, obszar rachunkowość

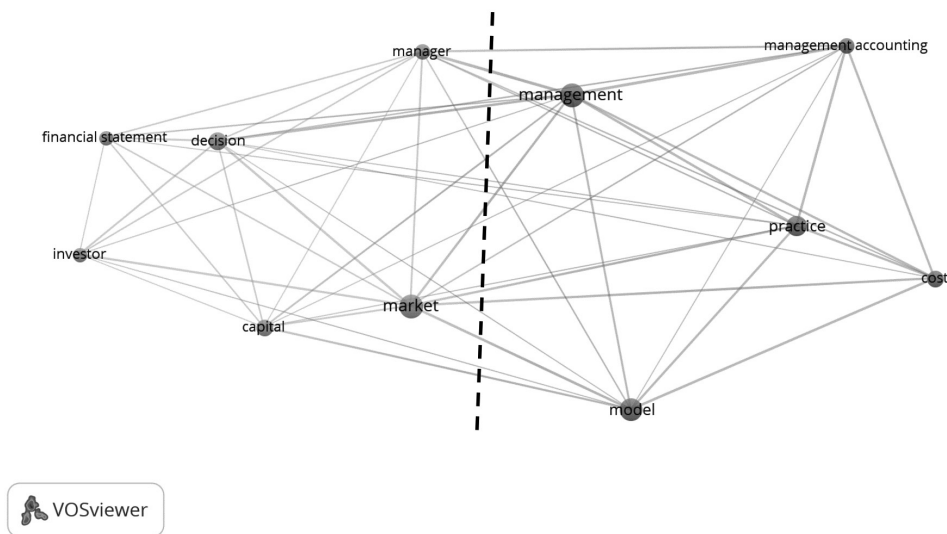
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SCOPUS, z wykorzystaniem VOSviewer.

W ramach pierwszego obszaru badawczego ujawnionego w manuskryptach opublikowanych w SCOPUS zauważono, że w czeskich i słowackich spółkach istnieje zjawisko manipulowania danymi finansowymi ujawnianymi w spra-

wozdaniach finansowych, w szczególności w przypadku wschodzących spółek (start-upów) i mających problemy finansowe (Durana i in., 2021). Manipulowanie wynikami finansowymi w grupie czeskich i słowackich spółek miało podobny charakter, pokazując że zjawisko to jest powszechne w określonych warunkach. Zdolność przewidywania trudności finansowych, w tym aplikowanie modeli ostrzegania przed upadłością, badała K. Pitrová (2011). Autorka zauważyła, że duża różnorodność czynników wpływających na zachowania spółek utrudnia odpowiednio wczesne zidentyfikowanie zbliżających się trudności finansowych. Najlepsze modele ostrzegające przed upadłością tworzone są na podstawie specyficznej grupy spółek należących do tego samego sektora (Karas i Reznakova, 2017). Pomiar wyników spółek (w tym ustalanie i ujawnianie przychodów w spółkach) ma szczególne znaczenie przy badaniu manipulowania danymi finansowymi (Strouhal i in., 2018). Dane finansowe w sprawozdaniach finansowych wynikają z przyjętych zasad wyceny. W rachunkowości od lat prowadzone są debaty nad różnicami w wycenach w wartościach godziwych i wartościach historycznych. Jedna i druga metoda ustalania wartości aktywów i pasywów ma swoich zwolenników i przeciwników, którzy stają się szczególnie aktywni w momentach kryzysowych, jak głośne afery finansowe czy kryzysy finansowe. W tym kontekście zauważa się, że sposób wyceny, niezależnie od formuły obliczeniowej czy podstawy teoretycznej, zawsze powinien prowadzić do ukazania wiernego i rzetelnego obrazu spółek (Bonaci i in., 2010).

Drugi obszar tematyczny zidentyfikowany w badaniu manuskryptów obejmuje sprawozdawczość spółek, w tym skomplikowane ze względu na różnice w korzeniach prawodawstwa czeskiego dostosowywanie się do regulacji międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej (Jindrichovska i Kubickova, 2017). Rachunkowość jest językiem komunikacji między spółką a interesariuszami (Subačienė i in., 2018). Aby komunikaty były nadawane i odbierane w zrozumiałym sposób, rachunkowość spółek musi się dostosowywać do zmian w rzeczywistości gospodarczej i przepisów prawa. Na przykład ważnymi zmianami w ostatnich latach w rachunkowości czeskiej były dostosowanie się do wymogów Dyrektywy UE (1606/2002, 2013/34/EU) czy pojawienie się nowych form inwestowania i rozliczania w oparciu o kryptowaluty (Procházka, 2018). Rachunkowość odwzorowuje rzeczywistość gospodarczą, zatem podąża za dokonaniem spółek. Nowe wyzwania nie są niczym nowym w rachunkowości spółek. Takimi wyzwaniami były np. nowe instrumenty finansowe i zasady ich ujmowania opisane w międzynarodowych standardach sprawozdawczości finansowej (Honková, 2015; Strouhal, 2009; Strouhal i in., 2009). W związku z coraz większym znaczeniem wartości niematerialnych i prawnych przyszłość rachunkowości może obejmować badanie wykorzystania sztucznej inteligencji w audycie i rachunkowości spółek (Zemánková, 2019).

Analiza manuskryptów opublikowanych w SCOPUS przez naukowców z polską afiliacją wskazuje na dwa wiodące nurty badawcze w obszarze rachunkowości. Na rys. 13.2 można zauważyć dwa obszary tematyczne, z których pierwszy obejmuje zagadnienia związane z zarządzaniem i rachunkowością zarządczą. Dostarczanie wiedzy w celach podejmowania decyzji jest najważniejszą funkcją rachunkowości. Drugi klaster obejmuje zagadnienia związane z dostarczaniem informacji w postaci sprawozdań finansowych do interesariuszy, takich jak inwestorzy, dawcy kapitału czy potencjalni nowi właściciele.

Rys. 13.2. Analiza słów z abstraktów naukowców z Polski, obszar rachunkowość

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SCOPUS, z wykorzystaniem VOSviewer.

Pierwszy obszar tematyczny dotyczy rachunkowości na potrzeby zarządzania. Badania obejmowały wdrażanie i wykorzystanie narzędzi rachunkowości zarządczej i budżetowania w polskich spółkach (Szychta, 2002). W sprawozdawczości dużo uwagi poświęca się raportowaniu finansowemu i niefinansowemu dla zewnętrznych odbiorców informacji. Z perspektywy zachowania ciągłości działania ważne jest bieżące kontrolowanie działalności spółek (Jaruga i Ho, 2002). Kontrola obejmuje wiele obszarów w działalności jednostek gospodarczych, w tym także sposobu ich finansowania. Badania nad determinantami mikro- i makroekonomicznymi finansowania spółek prowadził M. Kędzior (2012).

W sprawozdawczości niefinansowej ważne zmiany wprowadziła Dyrektywa 2014/95/EU określająca standardy ujawnień i informacji niefinansowych. Jakość danych niefinansowych w kontekście adaptowania regulacji Dyrektywy

2014/95/EU do polskiego prawodawstwa była przedmiotem badań M. Dumitru i in. (2017). Zauważyli oni, że na jakość ujawnianych informacji niefinansowych ma wpływ m.in. środowisko instytucjonalne, ale także biegli rewidenci. Raportowanie niefinansowe stanowi wyzwanie dla księgowych. Ich wiedza często jest niewystarczająca do zapewnienia odpowiednio wysokiej jakości informacji niefinansowej. Istnieją badania polskich naukowców nad zaangażowaniem i postrzeganiem raportowania finansowego przez księgowych w Polsce (Krasodomska i in., 2020). Prowadzone były także badania nad wpływem zmian prawnych w Polsce na rachunkowość spółek, w szczególności wdrażania międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej na ujawniane informacje finansowe spółek giełdowych (Dobija i Klimczak, 2010). W świecie opartym na wiedzy i nowych technologiach istnieją badania nad możliwością wykorzystania sztucznej inteligencji do zapewnienia wysokiej jakości raportowanych informacji finansowych (Roszkowska, 2020).

Analiza zasobów bazy SCOPUS wykazuje ograniczoną współpracę publikacyjną naukowców z Czech i Polski w obszarze rachunkowości. W badaniu zastosowano następujący klucz:

SUBJAREA (*busi*) SUBJAREA (*econ*) (TITLE-ABS-KEY (*accounting*) AND AFFILCOUNTRY (*czech* AND *poland*))

Wprowadzając kryteria obejmujące afiliacje jednocześnie z Czech i Polski, a także słowa kluczowego „accounting”, w obszarach dotyczących zarządzania, rachunkowości, ekonomii i finansów otrzymujemy tylko trzy publikacje. Dwie z nich obejmują dostosowywanie się i wdrażanie regulacji międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej do połączeń spółek (Pospíšil i Strojek-Filus, 2017) oraz teoretyczne rozważania nad rachunkowością międzynarodową (Craner i in., 2000). Trzeci manuskrypt dotyczy zasad sporządzania sprawozdań finansowych w Polsce i w Czechach, spółek w upadłości lub reorganizacji (Bauer i Hospodka, 2021).

13.4. Obszary badań w podatkach prowadzone przez naukowców z Polski i Czech

Opodatkowanie podatkiem dochodowym oddziałuje na większość jednostek gospodarczych. Z jednej strony podatek dochodowy jest źródłem finansowania budżetu państwa, z drugiej jednak strony ogranicza zasoby jednostek gospodarczych. Zagadnienia podatkowe poruszane w artykułach naukowych z czasopism indeksowanych w SCOPUS mogą mieć charakter zarówno globalny (np. unikanie opodatkowania czy optymalizacja podatkowa), jak i regionalny

(dzielenie się doświadczeniami podatkowymi na podstawie wybranego kraju czy omawianie skutków zmian przepisów prawa podatkowego). W badaniu obszarów tematycznych dotyczących opodatkowania wykorzystano bazę SCOPUS i następujące klucze wyszukiwania, odpowiednio dla Polski i Czech:

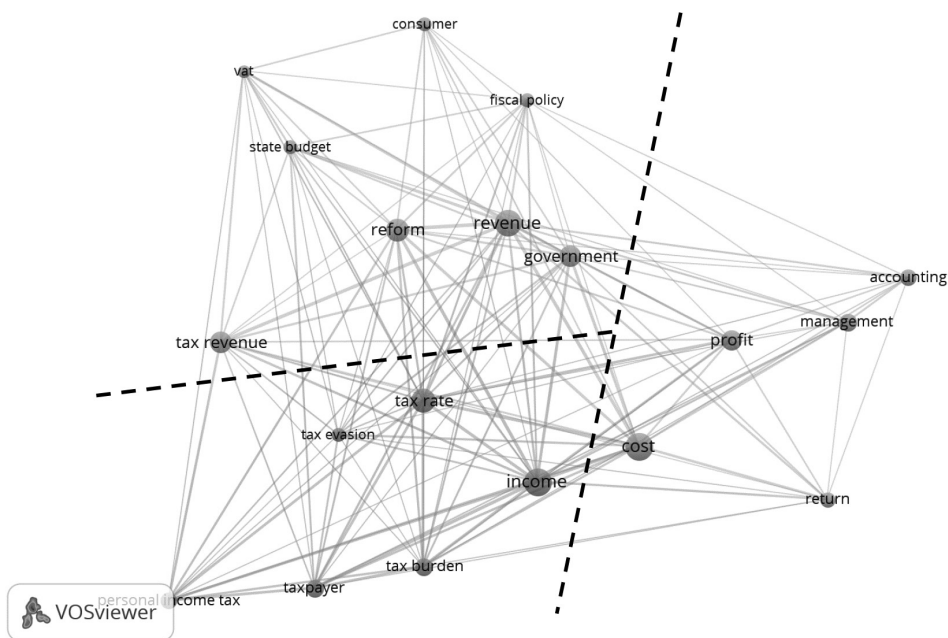
1. SUBJAREA (busi) SUBJAREA (econ) (TITLE-ABS-KEY ("tax") AND AFFILCOUNTRY (czech))
2. SUBJAREA (busi) SUBJAREA (econ) (TITLE-ABS-KEY ("tax") AND AFFILCOUNTRY (poland))

Pierwszy klucz wyszukiwania (obejmujący czeskich naukowców) dostarczył 229 opracowań naukowych za lata 1997-2022. W wybranych opracowaniach większość stanowiły manuskrypty (79%), materiały konferencyjne (7,4%) i rozdziały w monografiach (7%).

Zastosowanie drugiego klucza wyszukiwania (naukowcy z afiliacją polską) daje 160 opracowań naukowych za lata 1996-2023. Z tego manuskrypty stanowiły 71,9%, materiały konferencyjne 10,6%, a rozdziały w książkach 10%.

Na podstawie analizy słów w abstraktach dotyczących opodatkowania w Czechach można zauważyć trzy obszary tematyczne (rys. 13.3). Pierwszy obszar obejmuje zagadnienia związane z polityką fiskalną i różnymi formami obciążeń podatkowych. Drugi obszar wskazuje zarządcze rachunkowe aspekty opodatkowania. Trzeci obszar bada techniczne aspekty opodatkowania, w tym wskazanie podmiotu, przedmiotu opodatkowania.

Zarządzanie wynikami, w tym związane z optymalizacją podatkową, przesuwanie przychodów między krajami, doczekało się wielu opracowań naukowych. Czescy naukowcy badali, na które kraje oddziałuje najbardziej unikanie opodatkowania (Janský i Palanský, 2019). W obszarze zainteresowań czeskich badaczy była także tematyka unikania opodatkowania i planowania podatkowego w kontekście państw Grupy Wyszehradzkiej (Nerudová i in., 2019, 2020; Solilová, 2010). Szczególne zainteresowanie w Czechach towarzyszyło obszarom badawczym dotyczącym dbania o środowisko naturalne i podatki od emisji gazów płacone przez jednostki gospodarcze. Zauważono, że z budżetu państwa przekazywane są niewystarczające środki na ochronę środowiska (Nerudová i Solilová, 2016; Samusevych i in., 2021; Solilová i Nerudová, 2015). Badania czeskich naukowców skupiały się też na nowych sposobach modelowania obciążeń pracowniczych (Vlachý, 2008). Potwierdzono także, że opodatkowanie istotnie wpływa na decyzje finansowe dotyczące struktury finansowania i przepływów pieniężnych (Buus, 2015). Kolejne tematy badań obejmowały zagadnienia związane z opodatkowaniem podatkiem od towarów i usług (VAT) w kontekście efektów zwiększania obciążeń podatkowych (David, 2016).

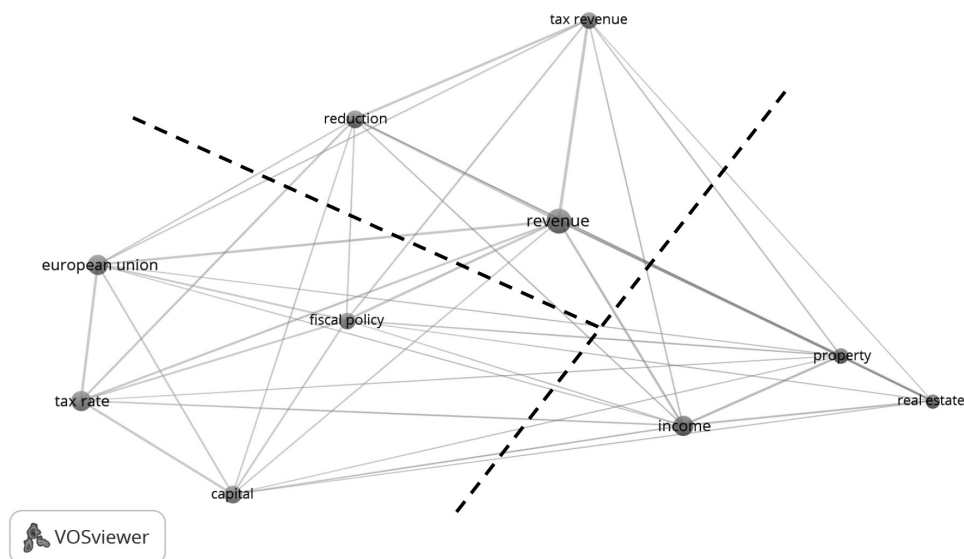

Rys. 13.3. Analiza słów z abstraktów naukowców z Czech, obszar podatków

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SCOPUS, z wykorzystaniem VOSviewer.

Polscy naukowcy również prowadzili aktywnie badania w zakresie opodatkowania spółek. Na rys. 13.4 przedstawiono trzy obszary badawcze podejmowane przez naukowców z afiliacją polską. Pierwszy klaster obejmuje specyficzne zagadnienia opodatkowania nieruchomości i opodatkowania działalności związanej z najmem nieruchomości. Drugi obszar tematyczny dotyczy ustalania przychodów podatkowych, w tym ich optymalizacji. Ostatni, trzeci klaster, opisuje opodatkowanie z perspektywy polityki fiskalnej państwa.

Pierwsze badania obejmowały transformację ustrojową i dostosowanie polskich przepisów, w tym przepisów rachunkowości i podatkowych do warunków gospodarki rynkowej (Jaruga i in., 1996). W badaniach skupiano się także na zasadach funkcjonowania i reformy systemu finansów publicznych. Badane były również podatki w kontekście ich wpływu na decyzje związane z funkcjonowaniem w specjalnych strefach ekonomicznych (Ambroziak, 2016) czy w kontekście procesów związanych z prowadzeniem działalności w różnych krajach (Gryko i Kluzek, 2008). W ostatnich latach ważnym tematem było badanie unikania opodatkowania w określonych normach społecznych (Górecki i Letki, 2021). Podobnie jak w przypadku czeskich naukowców, polscy naukowcy prowadzili badania nad sposobem opodatkowania i redystrybucji

Rys. 13.4. Analiza słów z abstraktów naukowców z Polski, obszar podatków

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy SCOPUS, z wykorzystaniem VOSviewer.

środków związanych z ochroną środowiska (Kwilinski i in., 2019; Samusevych i in., 2021).

Współpraca naukowców z Polski i Czech w zakresie wspólnych publikacji dotyczących opodatkowania, na podstawie dostępnych manuskryptów w SCOPUS, przebiegała na niskim poziomie. W badaniu wykorzystano następujący klucz wyszukiwania:

SUBJAREA (busi) SUBJAREA (econ) (TITLE-ABS-KEY (tax) AND AFFILCOUNTRY (czech AND poland))

Na podstawie otrzymanych wyników w bazie SCOPUS pojawiło się tylko pięć wspólnych publikacji. Obejmowały one zagadnienia dotyczące systemu opodatkowania związanego z dbaniem o środowisko naturalne, a więc obrotu zasobami naturalnymi, jak i przeciwdziałania negatywnym skutkom ekologicznym (Samusevych i in., 2021; Vasylieva i in., 2020). Druga grupa zagadnień poruszanych przez zespoły polsko-czeskie w opracowaniach naukowych obejmowała kwestie obciążeń pracowniczych związanych z reformami w Czechach (Batty i Hailichova, 2012), jak również zachowaniami podatkowymi związanymi z samozatrudnieniem w postkomunistycznych krajach (Batrancea i in., 2022).

13.5. Podsumowanie

Badanie aktywności publikacyjnej naukowców z afiliacją polską i czeską na podstawie opublikowanych manuskryptów indeksowanych w bazie SCOPUS wskazuje na występowanie podobieństw w poruszanych tematach. Pierwszym wspólnym obszarem badawczym w rachunkowości była harmonizacja rachunkowości i dostosowywanie się do międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej. Drugi obszar dotyczył popularnych w ostatnim czasie tematów związanych z raportowaniem niefinansowym. Trzeci obszar obejmował zarządzanie wynikami, w tym badanie manipulacji raportowanymi danymi finansowymi.

W obszarze podatków zauważyć można zagadnienia obecnie aktualne, które były podejmowane przez naukowców z Czech i Polski. Tymi zagadnieniami były: opodatkowanie działalności związanej z obrotem i wykorzystaniem surowców naturalnych i ich wpływem na środowisko naturalne. Dodatkowo ważnym tematem było wykrywanie unikania opodatkowania i przeciwdziałanie temu zjawisku.

Pomimo zbieżności obszarów badawczych, analiza manuskryptów współautorskich naukowców z afiliacjami z Czech i Polski wskazuje na ich niską współpracę. Jest to zatem szczególnie obszar, który powinno się wzmocnić i rozwijać poprzez tworzenie nowych zespołów badawczych, upowszechnianie rezultatów badań, jak również wspólne seminaria i spotkania naukowe. Dzielenie się wiedzą, indywidualnym doświadczeniem badawczym i publikacyjnym naukowców z Polski i Czech może się przyczynić do odkrycia nowych obszarów badawczych.

Bibliografia

- Accounting Act No. 563/1991 Coll. On Accountancy. Pobrane 20 stycznia 2023 z <https://paperzz.com/doc/7740593/accounting-act-act-no.-563-1991-coll.-on-accountancy>
- Ambroziak, A. A. (2016). Income tax exemption as a regional state aid in special economic zones and its impact upon development of Polish districts. *Oeconomia Copernicana*, 7(2), Art. 2. <https://doi.org/10.12775/OeC.2016.015>
- Batrancea, L. M., Nichita, A., De Agostini, R., Batista Narcizo, F., Forte, D., de Paiva Neves Mamede, S., Roux-Cesar, A. M., Nedev, B., Vitek, L., Pántya, J., Salamzadeh, A., Nduka, E. K., Kudła, J., Kopyt, M., Pacheco, L., Maldonado, I., Isaga, N., Benk, S. i Budak, T. (2022). A self-employed taxpayer experimental study on trust, power, and tax compliance in eleven countries. *Financial Innovation*, 8(1). Scopus. <https://doi.org/10.1186/s40854-022-00404-y>
- Batty, I. i Hailichova, H. (2012). Major pension fund reform in the Czech Republic: Creating a three-pillar system. *Pensions*, 17(4), 225-228. Scopus. <https://doi.org/10.1057/pm.2012.25>

- Bauer, K. i Hospodka, J. (2021). *Rules for Preparation and Publishing of Financial Statements in Bankruptcy and Reorganization Proceedings: Evidence from Poland and the Czech Republic*. 203-218. Scopus. https://doi.org/10.1007/978-3-030-55277-0_18
- Bonaci, C. G., Matis, D. i Strouhal, J. (2010). Crisis of fair value measurement? Some defense of the best of all bad measurement bases. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 7(2), 114-125. Scopus.
- Buus, T. (2015). A general free cash flow theory of capital structure. *Journal of Business Economics and Management*, 16(3), Art. 3. <https://doi.org/10.3846/16111699.2013.770787>
- Craner, J., Krzywda, D., Novotny, J. i Schroeder, M. (2000). The determination of a group for accounting purposes in the UK, Poland, and the Czech Republic in a supranational context. *International Journal of Accounting*, 35(3), 355-397. Scopus. [https://doi.org/10.1016/s0020-7063\(00\)00062-5](https://doi.org/10.1016/s0020-7063(00)00062-5)
- David, P. (2016). The effects of increased VAT rates applied in the EU member states in 2014. *Society and Economy*, 38(3), 331-340. <https://doi.org/10.1556/204.2016.38.3.3>
- Dobija, D. i Klimczak, K. M. (2010). Development of accounting in Poland: Market efficiency and the value relevance of reported earnings. *The International Journal of Accounting*, 45(3), 356-374. <https://doi.org/10.1016/j.intacc.2010.06.010>
- Dumitru, M., Dyduch, J., Gușe, R.-G. i Krasodomska, J. (2017). Corporate reporting practices in Poland and Romania – An ex-ante study to the new non-financial reporting European Directive. *Accounting in Europe*, 14(3), 279-304. <https://doi.org/10.1080/17449480.2017.1378427>
- Durana, P., Michalkova, L., Privara, A., Marousek, J. i Tumpach, M. (2021). Does the life cycle affect earnings management and bankruptcy? *Oeconomia Copernicana*, 12(2), Art. 2. <https://doi.org/10.24136/oc.2021.015>
- Górecki, M. A. i Letki, N. (2021). Social norms moderate the effect of tax system on tax evasion: Evidence from a large-scale survey experiment. *Journal of Business Ethics*, 172(4), 727-746. <https://doi.org/10.1007/s10551-020-04502-8>
- Gryko, J. M. i Kluzek, M. (2008). The influence of the tax factor on investment effectiveness in selected central and eastern European countries. *Transformations in Business and Economics*, 7(3), 65-74. Scopus.
- Honková, I. (2015). International financial reporting standards applied in the Czech Republic. *E a M: Ekonomie a Management*, 18(3), 84-90. Scopus. <https://doi.org/10.15240/tul/001/2015-3-008>
- Janský, P. i Palanský, M. (2019). Estimating the scale of profit shifting and tax revenue losses related to foreign direct investment. *International Tax and Public Finance*, 26(5), 1048-1103. <https://doi.org/10.1007/s10797-019-09547-8>
- Jaruga, A. i Ho, S. S. M. (2002). Management accounting in transitional economies. *Management Accounting Research*, 13(4), 375-378. <https://doi.org/10.1006/mare.2002.0196>
- Jaruga, A., Walińska, E. i Baniewicz, A. (1996). The relationship between accounting and taxation in Poland. *European Accounting Review*, 5(sup1), 883-897. <https://doi.org/10.1080/09638189600000057>
- Jindrichovska, I. i Kubickova, D. (2017). The role and current status of IFRS in the completion of national accounting rules – Evidence from the Czech Republic. *Accounting in Europe*, 14(1-2), 56-66. <https://doi.org/10.1080/17449480.2017.1301671>
- Karas, M. i Reznakova, M. (2017). Predicting the Bankruptcy of Construction Companies: A CART-Based Model. *Engineering Economics*, 28(2), Art. 2. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.28.2.16353>
- Kędzior, M. (2012). Capital structure in EU selected countries – Micro and macro determinants. *Argumenta Oeconomica*, 28(1), 69-117. Scopus.
- Krasodomska, J., Michalak, J. i Świetla, K. (2020). Directive 2014/95/EU: Accountants' understanding and attitude towards mandatory non-financial disclosures in corporate reporting. *Meditari Accountancy Research*, 28(5), 751-779. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-06-2019-0504>

- Kwilinski, A., Ruzhytskyi, I., Patlachuk, V., Patlachuk, O. i Kaminska, B. (2019). Environmental taxes as a condition of business responsibility in the conditions of sustainable development. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 22(Special Issue 2). Scopus.
- Nerudová, D., Dobranschi, M., Solilová, V. i Litzman, M. (2020). Profit shifting to onshore and offshore tax havens: The case of Visegrad countries. *Post-Communist Economics*, 32(7), 904-946. Scopus. <https://doi.org/10.1080/14631377.2019.1705083>
- Nerudova, D. i Solilova, V. (2016). Efficiency of environmental policy: Empirical evidence based on the application of VEC model. *Engineering Economics*, 27(5), 527-537. Scopus. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.27.5.13394>
- Nerudová, D., Solilová, V., Dobranschi, M. i Litzman, M. (2019). Profit shifting behaviour between sisters companies: The case of Czech Republic. *International Journal of Trade and Global Markets*, 12(3-4), 300-310. Scopus. <https://doi.org/10.1504/IJTG.M.2019.101558>
- Pitrová, K. (2011). Possibilities of the Altman ZETA model application to Czech firms. *E a M: Ekonomie a Management*, 14(3), 66-76. Scopus.
- Pospišil, J. i Strojek-Filus, M. (2017). Comparison of accounting for mergers in the Czech Republic and Poland. 419-431. Scopus. https://doi.org/10.1007/978-3-319-49559-0_39
- Procházka, D. (2018). Accounting for bitcoin and other cryptocurrencies under IFRS: A comparison and assessment of competing models. *International Journal of Digital Accounting Research*, 18, 161-188. Scopus. https://doi.org/10.4192/1577-8517-v18_7
- Roszkowska, P. (2020). Fintech in financial reporting and audit for fraud prevention and safeguarding equity investments. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 17(2), 164-196. <https://doi.org/10.1108/JAOC-09-2019-0098>
- Samusevych, Y., Maroušek, J., Kuzmenko, O., Streimikis, J. i Vysochyna, A. (2021). Environmental taxes in ensuring national security: A structural optimization model. *Journal of International Studies*, 14(2), 292-312. Scopus. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2021/14-2/19>
- Semerád, P., Semerádová, L., Florek, D., Fuks, A., Świerczek-Dutka, P., Bohušová, H., Fałat-Kilijańska, I., Radvan, M. i Luty, P. (2022). Tax avoidance, fraud detection and related accounting issues. *Insights from the Visegrad Group Countries*. <https://doi.org/10.15611/2022.971.9>
- Solilová, V. (2010). Transfer pricing rules in EU member states. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 58(3), 243-250. Scopus. <https://doi.org/10.11118/actaun201058030243>
- Solilová, V. i Nerudová, D. (2015). Evaluation of greenhouse gas emissions and related aspects: Case of the Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 63(1), 281-292. Scopus. <https://doi.org/10.11118/actaun201563010281>
- Strouhal, J. (2009). Reporting frameworks for financial instruments in Czech: Czech accounting practices versus international financial reporting standards. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 6(7), 352-361. Scopus.
- Strouhal, J., Ključnikov, A., Štampfestová, P. i Vincúrová, Z. (2018). Different approaches to the ebit construction and their impact on corporate financial performance based on the return on assets: Some evidence from Czech top100 companies. *Journal of Competitiveness*, 10(1), 144-154. Scopus. <https://doi.org/10.7441/joc.2018.01.09>
- Strouhal, J., Müllerová, L., Cardová, Z. i Paseková, M. (2009). National and international financial reporting rules: Testing the compatibility of Czech reporting from the SMEs perspective. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 6(12), 620-629. Scopus.
- Subačienė, R., Alver, L., Brūna, I., Hladika, M., Mokošová, D. i Molín, J. (2018). Evaluation of accounting regulation evolution in selected countries. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(1), 139-175. [https://doi.org/10.9770/jesi.2018.6.1\(11\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2018.6.1(11))
- Szychta, A. (2002). The scope of application of management accounting methods in Polish enterprises. *Management Accounting Research*, 13(4), 401-418. <https://doi.org/10.1006/mare.2002.0198>

- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Pobrane 20 stycznia 2023 z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19941210591>
- Vasylieva, T., Machová, V., Vysochyna, A., Podgórska, J. i Samusevych, Y. (2020). Setting up architecture for environmental tax system under certain socioeconomic conditions. *Journal of International Studies*, 13(4), 273-285. Scopus. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2020/13-4/19>
- Vlachý, J. (2008). A dynamic model of personal income tax. *E a M: Ekonomie a Management*, 11(3), 85-93. Scopus.
- Zemánková, A. (2019). Artificial intelligence and blockchain in audit and accounting: Literature review. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 16, 568-581. Scopus.

Research Directions of Scientists from Polish and the Czech Republic. The Review of Accounting and Taxes Area in SCOPUS Database

Abstract: Accounting is the language of communication between the company and its environment. Like any language, accounting evolves and becomes understandable and useful for stakeholders. This chapter defines the research areas undertaken by scientists from Poland and the Czech Republic in accounting and taxes. The analysis concerns manuscripts in the SCOPUS database with high scientific value based on the number of citations. The analysis revealed that Polish and Czech scientists carry out common topics. They included financial and non-financial reporting (adjustment to international financial reporting standards, environmental accounting, or performance management) and taxation (tax avoidance, development of tax systems). However, the research showed few co-authored publications by Polish and Czech scientists in reputable journals. It is a challenge for further co-operation between Polish and Czech scientists.

Keywords: accounting, taxation, VOSviewer, tax avoidance.